

Μακεδονικά

Τόμ. 5, Αρ. 1 (1963)

Πολυχρόνη Κ. Ενεπεκίδη, Συμβολαί εις την μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησιν των Ελλήνων της Βιέννης προ της Επανάστασεως

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.854](https://doi.org/10.12681/makedonika.854)

Copyright © 2014, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1963). Πολυχρόνη Κ. Ενεπεκίδη, Συμβολαί εις την μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησιν των Ελλήνων της Βιέννης προ της Επανάστασεως. *Μακεδονικά*, 5(1), 576–578. <https://doi.org/10.12681/makedonika.854>

καί τήν Έκδοσιν αὐτῶν, τήν ὁποίαν ἔμπιστεύεται εἰς τὸν φίλον του «διδάκτορα τής Ιατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ» Ἀναστάσιον Γούδαν. Συγκρίνων τὸ ἔργον του μὲ τὰ ἔκδοθέντα ἕως τότε περὶ τοῦ ἀγῶνος λέγει «θὰ εἶναι τὸ θετικότερον περὶ ὧσων διαπραγματεύομαι ἀντικειμένων καὶ τὸ πολυτιμότερον τής περιουσίας καὶ πρὸς ὄφελος τής ἱστορίας.»

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ μέριμνα αὐτοῦ ὅπως δοθῇ ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ καὶ εἰς σχολεῖα ἔκτος τῶν ὁρίων τής Ἑλλάδος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἀκμὴν αὐτῶν κατὰ τὸ 1871, ὅποτε ἐγράφη ἢ διαθῆκη. Τὰ σχολεῖα ταῦτα κατὰ τὴν σειρὰν τής διαθήκης εἶναι: τὸ τοῦ Καίρου, τής Σμύρνης, τής Θεσσαλονίκης, τῶν Σεργῶν, τοῦ Πισοδερίου, τοῦ Μπλάτζη, τής Σιατίστης, τής Κοζάνης, τής Ζερίτσανης (Τσαρίτσανης), τῶν Κουτζιανῶν τοῦ Ἀσπροποτάμου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τής Πέλλης τῶν Μακεδόνων. Ἐκ τῶν συνοδευόντων τὰ ὀνόματα σποραδικῶν χαρακτηρισμῶν προκύπτουσι καὶ ἀναμφισβήτητα βιογραφικὰ διὰ τὸν συγγραφέα στοιχεῖα. Οὕτω τὸ Πισοδὲρι χαρακτηρίζεται ὡς προπατορικὴ αὐτοῦ πατρίς, τὸ Μπλάτζη ὡς πατρίς τής μητρὸς του, ἡ Κοζάνη ὡς πατρίς τής γεννήσεώς του, ἡ Τσαρίτσανη ὡς τόπος τῶν σπουδῶν του, τὰ Κουτζιανα ὡς πατρίς τοῦ Ν. Στουρνάρα, τὸ Μεσολόγγι ὡς τόπος τής πολιτοκρίας καὶ τής ἔξοδου του.

Εἰς τὸν ἔκδοτὴν καὶ τὴν Πάγκειον Ἐπιτροπὴν ὀφείλονται χάριτες, διότι παρέδωσαν εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ἀξιόλογον καὶ πολλὰχῶς χρήσιμον ταύτην διαθήκην τοῦ διαπρεποῦς Μακεδόνα ἀγωνιστοῦ.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Πολυχρόνη Κ. Ένεπεκίδη, Συμβολαὶ εἰς τὴν μυστικὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν κίνησιν τῶν Ἑλλήνων τής Βιέννης πρὸ τής Ἐπαναστάσεως. Akademie - Verlag. Berlin 1960. 8ον, σ. 166 μετὰ 9 φωτογραφιῶν ἐντύπων καὶ ἔγγραφων.

Ὁ συγγραφεὺς εἶναι γνωστὸς ἔκ τῶν πολυετῶν αὐτοῦ ἔρευνῶν εἰς τὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τής Βιέννης, ἔκ τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα μέρη τοῦδε ἐδημοσίευσεν, ἀφορῶντα εἰς τοὺς περὶ τὴν Ἐπανάστασιν χρόνους. Εἰς τὸ παρὸν βιβλίον δημοσιεύει τὸ προῖδον τής ἐρέυνης αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχεῖον τής ἀστυνομίας, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται ἀποθεθεμμένα καὶ ὄσα ἐσώθησαν ἔκ τῶν ἀρχείων τής λογοκρισίας κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης (1927) καὶ ἔκ τῶν ἀρχείων τής πλέως Graz. Ἐπίσης δημοσιεύει καὶ ὀλίγα τινὰ ἔκ τοῦ ἀρχείου τής βιβλιοθήκης τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τής Γαλλίας (Bibliothèque de l' Institut de France).

Τὰ ἔγγραφα κυρίως εἶναι ἀστυνομικὰ ἀναφορὰ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν κινήσεων τῶν Ἑλλήνων τής Βιέννης ἀστυνομικῶν καὶ λογοκριτῶν τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων καὶ ἔφημερίδων. Ὁ ἐκδότης παρα-

τηρεῖ ὅτι αἱ πληροφορίες τῶν ἀστυνομικῶν συνεκεντρῶνοντο ἐσπευσμένως καὶ προχείρως, «διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν μίαν καχυποπίαν ἄπληστον καὶ συγχρόνως πρόθυμον νὰ ἱκανοποιηθῇ μὲ τὰς εἰδήσεις τῆς πρώτης ἐκθέσεως. Πλούσιαι εἰς τὰς θετικὰς εἰδήσεις εἶναι αἱ ἐκθέσεις περὶ τετελεσμένων γεγονότων, αἱ κατασχεθεῖσαι ἢ ἀντιγραφεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐδικῆς ὑπηρεσίας τῆς λογοκρισίας ἐπιστολαί, τὰ πρακτικὰ τῶν ἀνακρίσεων, αἱ ἀναφοραὶ περὶ διενεργηθειῶν ἐρευνῶν, τὰ πολιτικὰ προγράμματα, τέλος αἱ χαρακτηριστικαὶ ἐκθέσεις τῶν λογοκριτῶν περὶ ἑλληνικῶν ἔργων καὶ ἐφημερίδων».

Τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα ἀφορῶσιν εἰς ὠρισμένας διακεκριμένας προσωπικότητας τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων, διαμενούσας ἐν Βιέννῃ, τὸν γνωστὸν λόγιον ἀρχιμανδριτὴν καὶ ἐκδότην «Ἐρμού τοῦ λογιου», Ἄνθιμον Γαζῆν, τὸν λόγιον ἱατρὸν, ἐκδότην τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικοῦ τηλεγράφου», Δημήτριον Ἀλεξανδρίδην, τὸν ἐκ Κοζάνης ἱατρὸν καὶ ποιητὴν Μιχαὴλ Περδικάρην, γνωστὸν διὰ τὴν δυσμενῆ κατὰ τοῦ Ῥήγα διάθεσιν, καὶ τέλος εἰς τὴν «Ἐν Ἀθήναις Φιλόμουσον Ἐταιρείαν».

Τὰ ἔγγραφα, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἐκδότης, εἶναι προϊόν τῆς καχυποπίας καὶ πολυπραγμοσύνης τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ἡ ὁποία παρακολουθεῖ ἀγρόπνως τὰς κινήσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης, προσπαθοῦσα νὰ ἐξιχνιάσῃ τὰ φρονήματα αὐτῶν καὶ τὰς συμπαθείας των πρὸς τὴν Ῥωσίαν ἢ τὴν Γαλίαν, δὲν προσθέτουν δὲ τίποτε τὸ οὐσιῶδες εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν ἀνδρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρονται. Ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Γαζῆν ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. 17, εἰς τὸ ὁποῖον καταλέγονται οἱ Ἑλληνες ὁμοιδεῖσθαι καὶ συνεργάται αὐτοῦ ὄχι μόνον οἱ ἐν Βιέννῃ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Παρισίοις, Βουκουρεστίῳ, Ἰασίῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει.

Τὰ εἰς τὸν ἱατρὸν Δ. Ἀλεξανδρίδην ἀναφερόμενα ἔγγραφα ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος «Ἑλληνικοῦ τηλεγράφου», εἶναι δὲ ἀξιόλογα, διότι δεικνύουν τὰ πολλαπλᾶ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ ἀστυνομία εἰς τοιαύτας περιστάσεις, φθάνουσα καὶ μέχρι κατ' οἶκον ἐρεύνης διὰ τὴν ἀνακάλυψιν ἐγγράφων καὶ τυπογραφικῶν μηχανημάτων.

Τὰ περὶ τοῦ Κοζανίτου ἱατροῦ καὶ ποιητοῦ Μιχ. Περδικάρη ἔγγραφα παρέχουν ἀρκετὰς πληροφορίες περὶ τοῦ ἥθους τοῦ ἀνδρός, τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὡς ἱατροῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, ὡς καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, «Ἐρμήλου» καὶ λοιπῶν. Αἱ πληροφορίες αὐταὶ εἶναι πολὺ χρήσιμοι καὶ συμπληρώνουν τὰ ἐν τῷ παρόντι τόμῳ (σ. 413 - 437) περὶ τοῦ Κοζανίτου ἱατροῦ ἐξ ἄλλων πηγῶν, ἀγνώστων εἰς τὸν συγγραφέα, δημοσιευόμενα.

Τὰ περὶ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας ἔγγραφα δεικνύουν μὲν τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας διὰ τὴν κίνησιν ταύτης καὶ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν πρόσωπα, δὲν προσθέτουν ὅμως τίποτε τὸ οὐσιῶδες εἰς τὰ γνωστά. Εἰς τὴν περὶ αὐτῆς βιβλιογραφίαν πρέπει νὰ προστεθῶσι δύο

ἀκόμη ἐργασίαι, ἡ τοῦ Ἑμμ. Γ. Πρωτοψάλτη «Νέα Στοιχεῖα περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων» ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΕΑ' (1957) σ. 253 - 280 καὶ ἡ τοῦ Ἀπ. Βακαλοπούλου «Die Tätigkeit der Vereine «Philomousos Hetaireia» und «Hetaireia ton Philikon» ἐν Südost-Forschungen, τ. XVI (1957), σ. 53 - 69.

Πάνοϋ Παπασταμάτη, Ὁ ὄπλαρχηγὸς καπετὰν Λάκης Πύρζας. Φλώρινα, 1960. [Ἀριστοτέλης, ἔτ. Δ', τεύχ. 20ον]. 8ον, σ. 80.

Ὁ ὄπλαρχηγὸς Λάκης Πύρζας, γέννημα καὶ θρόμμα τῆς Φλωρίνης, ἐξ εὐπόρου οἰκογενείας καταγόμενος, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρωτοπόρων Μακεδονομάχων, συναγωνιστῆς καὶ φίλιτατος τοῦ Παύλου Μελά, τὸν ὅποιον καὶ διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος.

Ἡδὴ ἔφηβος, ἤρχισε νὰ αισθάνεται ζωηρὸν καὶ ἐνεργὸν πατριωτικὸν ἐνδιαφέρον καὶ νὰ παρακολουθῆ τὰς κακούργους κινήσεις τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Φλώριναν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς καὶ νὰ ἐπικοινωνῆ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον τοῦ Μοναστηρίου, τὸ ὅποιον διηυθύνετο τότε δυστυχῶς ὑπὸ προξένων ἀνικάνων καὶ ἀδιαφόρων πρὸς τὰ περὶ αὐτοὺς συμβαίνοντα, ὅπως ὁ Μπέτζος, ὁ Πεζᾶς καὶ ὁ Κυπραῖος. Βραδύτερον μετέβη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ δύναμιν διὰ τὴν κίνησιν ἐνόπλου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγῶνος. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Παῦλον Μελά, τὸν ὅποιον καὶ ἠκολούθησε κατόπιν εἰς ὅλα τὰ ταξείδια καὶ τὰς πολεμικὰς του ἐπιχειρήσεις.

Ὁ Πύρζας εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ κρατήσῃ ἡμερολόγιον δι' ὅλα τὰ συμβάντα, εἰς ὅσα ἔλαβε μέρος, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ πηγὴν ἀφθονον εἰς λεπτομερείας διὰ τὸν Μακεδονικὸν ἐν γένει Ἀγῶνα. Ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἀνέλαβεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος φυλλαδίου νὰ ἐξιστορήσῃ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου Μακεδονομάχου, συμπληρῶν τὰς πληροφορίας του καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν.

Τὸ φυλλάδιον εἶναι ἀξιανάγνωστον, διότι παρέχει πλῆθος λεπτομερειῶν πληροφοριῶν διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας εἰς τὴν περιφέρειαν Φλωρίνης, τοὺς Ἑλληνας Μακεδόνας ἀγωνιστὰς εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας των, τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενεῖου Μοναστηρίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ Ἑλλήνων πατριωτῶν κτλ. Δυστυχῶς ἡ ἐκτύπωσις τοῦ φυλλαδίου δὲν ἔγινε μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ τυπογραφείου. Πλὴν τῶν παροραμάτων, τὰ ὅποια εἶναι πολὺ περισσότερα τῶν σημειουμένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, πολλάκις ἔνεκα τῆς παραλείψεως τῶν εἰσαγωγικῶν ἀποβαίνει δύσκολον νὰ διακριθῆ ποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου καὶ ποῖα εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Πύρζα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον νομίζω ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ γίνῃ καὶ μία χωριστὴ προσεκτικὴ ἔκδοσις τοῦ ἡμερο-